

6. Роль морських торговельних портів України у розвитку міжнародних економічних процесів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/pips/2009_2/697.pdf

7. У січні 2009 року морські порти України перерахували в Державний бюджет 63 млн грн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.yurist-online.com/news/kmu/939/>

Надійшла 23.05.2010

УДК 338.1

І. О. КОНДАУРОВА, О. М. ХАСНУТДІНОВА

Державний університет інформатики та штучного інтелекту, м. Донецьк

ВІД ІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ДО ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

В статті розглядаються актуальні питання, можливості і необхідні умови переходу України від індустріальної економіки до «економіки знань».

The article is devoted to the actual problems, possibilities and necessary conditions of Ukraine transfer from industrial economics to «economics of knowledge».

Ключові слова: економіка знань, постіндустріальна економіка, інноваційна економіка.

Постановка задачі: Кінець двадцятого сторіччя ознаменував початок переходу найбільш розвинених країн світу від індустріального до інформаційного типу суспільства, чому сприяло значне зростання галузей економіки, що відтворюють і застосовують сучасні знання, і в які переміщується все більше матеріальних і людських ресурсів. Для інформаційного суспільства характерні висока роль освіти, широке впровадження науко- та інформаційномістких технологій, постійна мінімізація енергетичних, сировинних та інших матеріальних витрат тощо.

Фундаментом формування інформаційного суспільства є економіка, що заснована на знаннях (економіка знань), яка перетворюється в найобширнішу галузь людської діяльності, що виробляє більше половини валового продукту високо розвинутих держав.

Аналіз досліджень та публікацій: Теоретичною передумовою розгляду економіки знань в історичному контексті є ідея інновацій, а відповідно інноваційної економіки. Процес перетворення економіки й усіх суспільних відносин заглиблюється своїм корінням в наукові відкриття та винаходи. Поява нових знарядь праці розширювала можливості суспільства й людини в освоєнні природи й створенні усе більш сприятливих умов життя. Ряд зарубіжних вчених-економістів, зокрема А. Сміт, К. Маркс [1], Р. Солоу [2], Е. Денісон [3], висхідний розвиток суспільства пов'язують з тими чи іншими нововведеннями й перетвореннями в різних сферах соціуму. Й. Шумпетер розглядає підприємницьку діяльність як інноваційну, що визначає успішність майбутнього розвитку соціуму. А розвиток ринків він зв'язує із циклами інновацій. Надалі це знайшло пряме продовження в дослідженнях Н. Кондратьєва, у його теорії економічних циклів. В українській науковій літературі розв'язанню проблеми становлення і розвитку економіки знань присвячені роботи таких вчених, як В. Александрова, Ю. Бажал [4], І. Бойко, В. Гець [5], І. Новікова, В.Л. Плєскач [6], А. Чухно.

Формулювання цілі: Процес формування економіки знань в нашій країні знаходиться на початковому етапі, що обумовлює недостатній ступінь розробленості цієї проблеми в економічній літературі, тому метою даного дослідження є проведення теоретичного аналізу умов і можливостей переходу від індустріальної економіки до економіки знань.

Основний розділ: На початку дев'яностих років минулого сторіччя відбулося перетворення науки в безпосередню продуктивну силу. На сучасному етапі розвитку цивілізації ключовим елементом для розуміння інноваційного розвитку стають поняття "знання" й "інформація". При цьому інновації все частіше розглядаються як злиття потоків у результаті цілеспрямованого розвитку науки, техніки й технологій

Появу економіки знань справедливо пов'язують із глобалізацією світової економіки, концентрацією потоків (інформаційних, інвестиційних, грошових), зростаючою роллю науки й технологій, розвитком мережевих послуг і комунікацій, розвитком фундаментальних досліджень як джерел добробуту держави й суспільства.

У зв'язку із цим саме знання стає предметом самостійного економічного аналізу, його вартість і значення у виробництві усе більш зростають. А разом із цим зростає його роль у розвитку економіки. Як правило, знання розглядаються в економічній літературі в чотирьох різних типах.

По-перше, знання як набір фактів – "знати що" (know what). У цьому випадку знання найбільш близькі до поняття "інформація" і можуть бути роздріблені й представлені у вигляді одиниць інформації. У деяких професіях, наприклад, медицині і юриспруденції, такий вид знань є визначальним для оцінки професійної компетенції.

По друге, знання як причина або основа, що утворюють предметну область, – "знати чому" (know why). Цей вид знань можна віднести до наукового знання, що лежить в основі технологічних розробок продуктів і процесів, які визначають роботу більшості промислових галузей економіки. Виробництво й

відтворення цих знань відбувається в організаціях, що утворюють освітньо-науковий комплекс: університетах, науково-дослідних інститутах, технологічних лабораторіях тощо. Доступ до знань у цьому випадку відбувається за допомогою налагодження наукових і ділових контактів із ученими й іншим кваліфікованим персоналом, зайнятим у цьому комплексі, а також шляхом організації спільної діяльності, включаючи науково-дослідні контракти.

По-третє, знання як набір спеціальних умінь або здатностей зробити що-небудь – "знати як" (know how). Це тогочасно категорії "конкретна праця", введеної в науковий оборот К. Марксом в "Капіталі" [1].

По-четверте, знання, що ідентифікують індивідуального носія, – "знати хто" (know who). Цей вид знань включає інформацію про те, хто і якими знаннями володіє і які навички має. Він також включає комплекс соціальних взаємодій, що дозволяють одержати доступ до окремих експертів і ефективно використовувати їхні професійні якості. Чим вище ступінь економічної спеціалізації й поділу праці, чим вище ступінь технологічних змін у суспільстві, тим більш значущі ці знання. Вони носять внутрішній характер і меншою мірою підлягають інформаційному обміну між різними організаціями, особливо в конкурентному середовищі.

Слід зазначити, що в сучасному світі знання є важливим фактором формування соціально-економічних систем, і тому вони є домінуючою їх розвитку. У справедливості такого підходу нескладно переконатися, якщо додержуватися розуміння ролі й місця, характеру функціонування знання в суспільстві. Воно фактично стає ключовим фактором зростання, поряд з капіталом і працею. Це розуміння знайшло відбиття в основних концепціях знання:

- знання як продукт (виробництво знань є найбільш важливим і визначальним у сучасних економічних умовах);
- знання як ресурс розвитку економіки;
- знання як фактор розвитку інформаційного суспільства (знання базуються на розвитку й зміні інформаційних і комунікаційних технологій).

Як нова форма товару знання проявляється в становленні відкритої форми існування ринків при глобалізації, а також у спеціалізації виробництва на міжнародному рівні з переплетенням технологічних процесів між країнами, розвитку через засвоєння нових знань.

Таким чином, сьогодні слід враховувати, що в майбутньому боротьба на ринку знань стане більш гострою. Якоюсь мірою це можна пояснити історично сформованою парадигмою: роль знання в суспільстві зростає й зростає необхідність його накопичувати. Можна сказати, що результатом якісного розвитку соціуму може стати ефективне застосування знання як найважливішого ресурсу соціально-економічного розвитку суспільства. У такому стані формується зовсім нова економіка з новими властивостями і якісними характеристиками – економіка знань.

Основними перевагами нової економіки (економіки знань), на нашу думку, є наступні:

- безмежність знань обумовлює необмеженість ресурсної бази;
- взаємопроникнення економік, яке здійснюється за рахунок виробництва високотехнологічної продукції, обумовлює неможливість локалізованого розвитку;
- зниження витрат обігу, яке здійснюється за рахунок віртуалізації взаємодії покупців і продавців;
- неефективність протекціонізму як форми підтримки власного виробника, оскільки інновації не можуть бути обмежені у своєму переміщенні;
- формування й розвиток високотехнологічних ринків (визначальну роль у цьому відіграє науково-технологічний комплекс, який створює умови для стрибку з сировинного укладу в інноваційне суспільство);
- підвищення цінності освіти людини, а не природних ресурсів, і як наслідок, зростання експорту інтелектуальних послуг і людського капіталу.

Вивчення рис і особливостей новоствореного типу економіки дозволяє дати визначення економіки знань, відмінне від традиційного трактування її виключно з позицій дії сектора виробництва і розповсюдження знань на економіку. Таким чином, під економікою знань розуміється тип економіки, що приходить на зміну індустріальному, в якому діють перераховані переваги, а інституційною основою виступає національна інноваційна система, де передача знань опосередковується за допомогою інститутів (державна, технопарки, вищі навчальні заклади, підприємства тощо). При цьому довгостроковий сталий розвиток виявляється можливим завдяки інноваційній спрямованості дій економічних суб'єктів. Авторське бачення економіки знань з точки зору системного підходу наведено на рис. 1.

Отже, на нашу думку економіку знань слід розглядати системно і комплексно в широкому сенсі. В цьому випадку вона виступає як:

- Інноваційна економіка, оскільки знання дозволяють генерувати безперервний потік нововведень, що не тільки відповідає динамічно змінним потребам, а і формує ці потреби.
- Постіндустріальна економіка, оскільки в ній має місце збільшення частки сфери послуг, що починає домінувати над сферою виробництва.
- Інформаційна економіка, оскільки інформація, втілена в знання, починає відігравати в ній вирішальну роль як чинник виробництва.
- Глобальна мережева економіка, оскільки взаємодія між носіями знання опосередковується

широкими мережевими зв'язками в глобальному масштабі (поява мережі Інтернет як нової інфраструктури економіки).

Характерними ознаками економіки, яка базується на використанні «знанневих» чинників, є домінування в структурі ВВП високотехнологічних галузей та інтелектуальних послуг, формування переважної частки національного доходу за рахунок інноваційної або технологічної ренти, високий рівень капіталізації компаній, основна вартість яких формується завдяки нематеріальним активам, тобто інтелектуальної складової.

Фундаментальною основою економіки знань є продуктивні знання та якісна змістовна освіта, які обумовлюють спроможність до втілення інтелектуального капіталу у результати виробничої діяльності. Головна відмінність економіки знань від індустріальної економіки полягає у безперервному технологічному оновленні виробництва та самовідтворенні його «знанневих» чинників, їх використанні в процесі економічного обміну, швидкому оновленні та відносній доступності для використання.

При цьому, наукові дослідження дають людині нові знання, які трансформуються у технології та продукти наукомісткого виробництва, стимулюють зростання продуктивності праці, зниження матеріало- та енергомісткості, підвищення конкурентоспроможності суспільного виробництва, прискорюючи темп накопичення суспільного продукту, змінюючи мотивації трудової діяльності, і тому виступають фактором постіндустріального економічного зростання.

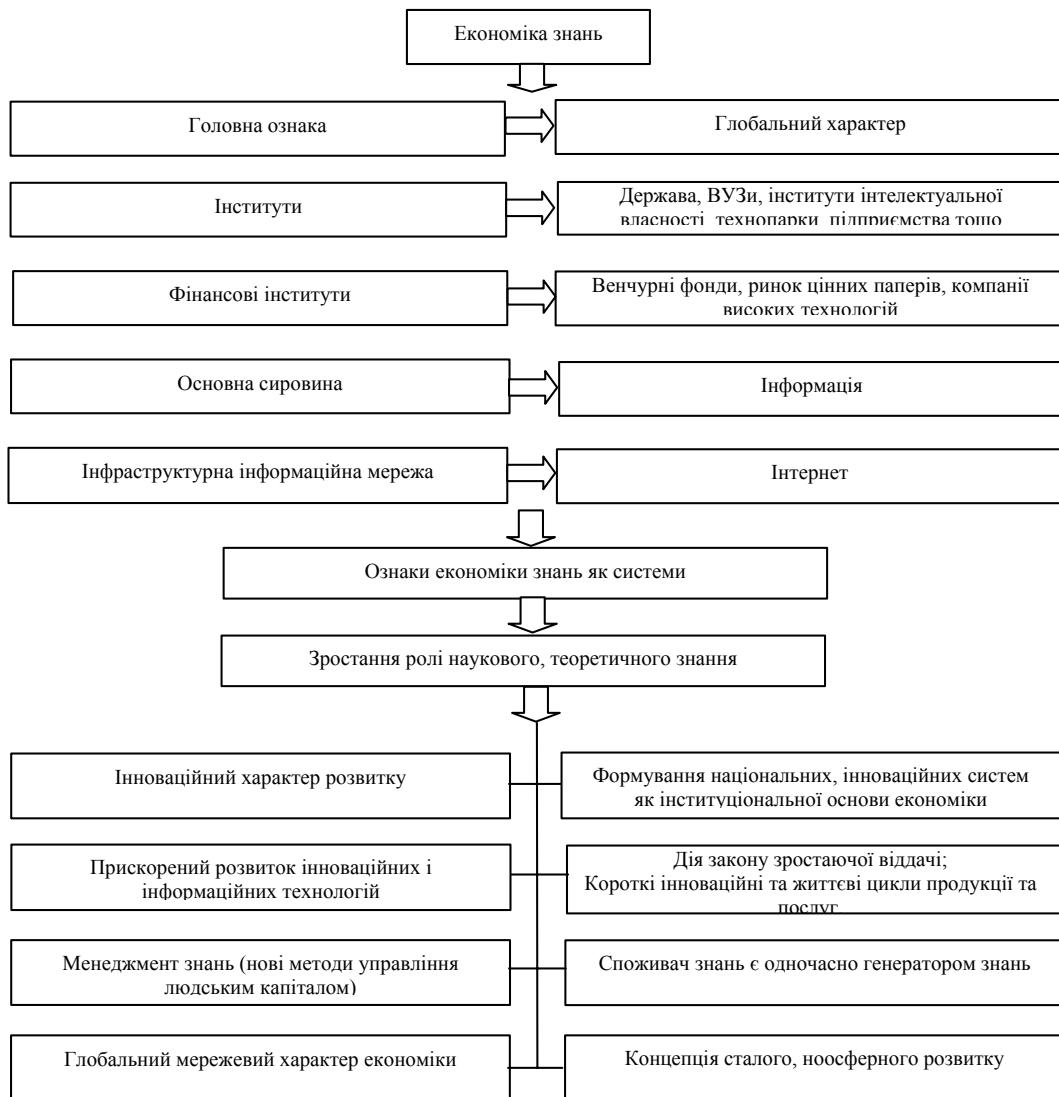

Рис. 1. Системна характеристика економіки знань

Висновки: Запровадження в Україні економіки, яка ґрунтується на виробничому використанні знань, інформації та технологій, неможливе без приведення у відповідність до інноваційних вимог наступних елементів економічної системи країни:

1. Розвиток інтелектуального потенціалу, що передбачає комплексний розвиток системи освіти, стимулювання дослідницької та наукової діяльності, заохочення до творчої розумової праці.

2. Інтеграція науки, освіти і виробництва для розбудови національної інноваційної системи.
  3. Структурна перебудова економіки для забезпечення переходу на інноваційну модель зростання та впровадження економіки знань.
  4. Організаційно-інституційне забезпечення інноваційних процесів.
  5. Регіоналізація інноваційної та науково-технічної політики, що передбачають стимулювання процесів інфраструктурного оновлення та комплексного соціально-економічного розвитку регіонів.
  6. Розвиток системи інноваційно орієнтованої освіти - формування державного замовлення на підготовку фахівців.
  7. Підвищення ефективності фінансування інноваційних процесів.
  8. Посилення міжнародної кооперації в освітній, науково-технічній та інноваційній сферах.
- Виконання цих першочергових завдань забезпечить поступовий перехід економіки України від індустріального типу господарювання до інформаційного і дасть можливість сталого розвитку країни.

Література

1. Карл Маркс. Капіта / Карл Маркс. – М. : Политиздат, 1983. – 3883 с.
2. Солоу Р. Экономическая теория ресурсов или ресурсы экономической теории / Солоу Р. // Рынки факторов производства. — СПб, 1999.
3. Denison, E. Trends in American Economic Growth, 1929 – 1982 / E. Denison. -Washington, D. C.: The Brookings Institution, 1985. – 220 p. Цит. по: Дорнбуш, Р. Макроэкономика / Р. Дорнбуш., С. Фишер. – М. : Изд-во Моск. ун-та ; ИНФРА-М, 1997.
4. Бажал Ю.М. Знання економіка – економіка конкурентоспроможності / Бажал Ю.М. // Інформаційне суспільство. Шлях України. – К. : Бібліотека інформаційного суспільства, 2004. – С. 219-224 (0,4 д.а.).
5. Економіка знань та її перспективи для України : наук. доп. / [В.М. Геєць, В.П. Александрова, Ю.М. Бажал, М.С. Данько, В.В. Дем'яненко]; Ін-т екон. прогнозування НАН України. — К., 2005. — 168 с. — укр.
6. Плєскач В.Л. Інформаційні системи та технології на підприємстві : [підруч.] / Валентина Леонідівна Плєскач, Тетяна Георгіївна Затонацька. – К. : Знання, 2009. – 520 с.

Надійшла 30.05.2010

УДК 519.866

Т. Я. ГАНДЗІЙ

Тернопільський національний економічний університет

ВИХІД НА ГЛОБАЛЬНІ РИНКИ ЗНАНЬ ЗА ДОПОМОГОЮ ВЕРБАЛЬНИХ ТА НЕВЕРБАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ І ГЕОМЕТРИЧНОЇ ТОЧКИ

Дослідження, яке описане в науковій статті, відноситься до нейроеконіміки та менеджменту особистих знань. Ціль, висунута у дослідженні, полягає у виявленні шляхів, якими неявні знання людини можуть бути реалізовані. Запропонована стратегія – вихід на глобальні ринки знань. Але, перш за все, людина повинна вийти на віртуальний Планківський ринок "юнібордер". Запропонована унікальна стратегія виходу на юнібордер. Модель юнібордера розроблена на основі знань з квантової фізики і особливостей пізнювальних процесів у мозку людини. Засоби виходу на юнібордер включають техніки нейролінгвістики або нейролінгвістичного програмування. Дослідження буде продовжено. Перші, попередні результати дослідження були представлені на наукових конференціях у Польщі та Великобританії.

The reseach described in the paper is in the fields of Neuroeconomics and Personal Knowledge Management. The goal put forward in the research is to find out the ways the tacit knowledge of the person could be realized. The proposed strategy is entering global knowledge markets. But first of all, the person should enter the virtual Planckian market "uniborder". The unique strategy of entering the uniborder has been proposed. The model of the uniborder has been worked out using the knowledge of Quantum Physics and peculiarities of the cognitive processes in the human being's brain. The means of entering the uniborder may include the techniques of Neurolinguistics or Neurolinguistic Programming. The research will be continued. The first, preliminary results of the research have been presented at the scientific conferences in Poland and United Kingdom.

Ключові слова: мозок, нейроеконіміка, неявні знання, прийняття рішень, свідомі знання, глобальні ринки знань, юнібордер.

Вступ. Ми живемо у 21-му столітті, столітті, в якому стрімко розвиваються різні нові науки та дослідження. Все більше уваги приділяється міждисциплінарним дослідженням, оскільки вони дають можливість здійснювати дослідження на перетині різноманітних наук. Зокрема, однією з тих наук є нейроеконіміка, міждисциплінарна наука, яка сформувалася на основі економіки, психології та нейробіології і яка відноситься до економічних наук. В останні роки нейробіологія долучає до своїх досліджень елементи квантової фізики та астрофізики. У класифікаційній системі світової економічної літератури нейроеконіміка має класифікаційний код D87 [8]. Нейроеконіміка як наука виникла у кінці 90-х